

VÄKIVALLATON PUUMALAN YHTENÄISKOULU

JOHDANTO

Kouluväkivallan kohteeksi joutuminen rikkoo perustuslain mukaisia oikeuksia, sillä oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen voivat horjua. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon. Kouluyhteisössä tulee huolehtia oppilaiden kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista siten, että fyysisen turvallisuuden lisäksi huomioidaan myös oppilaiden psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Oppilaille on myös oikeus turvalliseen oppimisympäristöön.

Kouluväkivalta aiheuttaa useita kielteisiä ja pitkäkestoisia seurauksia lasten ja nuorten kehitykselle. Tämän vuoksi on olennaista ehkäistä kouluväkivaltaa vahvasti ja tehokkaasti sekä puuttua napakasti esiin tuleviin väkivaltatapauksiin viipymättä. Varhainen puuttuminen on tärkeää myös väkivallan tekijän kannalta, jotta ei-toivotun käyttäytymisen kierre saadaan katkaistua.

Tässä asiakirjassa puhutaan väkivallasta koulukiusaamisen sijaan. Kiusaaminen on hyvin subjektiivinen kokemus, eikä sen määrittely ole yksiselitteistä tai ongelmatonta (Opetusministeriö 2017, 16). Tämän vuoksi tilanteen vakavuuden määrittely toisen puolesta ei ole täysin mahdollista (Opetusministeriö 2018, 82). Kiusaamisen, kouluväkivallan kitkemisessä on merkityksellistä yhteiset ja kollektiiviset puuttumiskäytänteet. Yhteisten käytänteiden tulee sisältää myös keinovalikoiman tapahtumien seurauksista (Opetusministeriö 2017, 29).

Väkivallaton Puumalan yhtenäiskoulu on elävä asiakirja, joka muuttuu ja kehittyy tarpeiden, tilanteiden ja kokemusten myötä. Sitä täydentävät useat muut yhtenäiskoulussa käytössä olevat ohjeet, oppaat, suunnitelmat ja asiakirjat. Näitä ovat esimerkiksi opetussuunnitelma, opiskeluhoitosuunnitelma, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, koulukohtaiset järjestyssäännöt sekä koulun määrittämät kurinpito- ja puuttumistoimet. Säännösten mukaan koulukohtaiseen opiskeluhoitosuunnitelmaan tulee kirjata kiusaamisen vastainen suunnitelma.

Koulun henkilöstön tulee tiedostaa, että heidän teoillaan tai tekemättä jättämisillään on iso vaikutus lapsiin ja nuoriin sekä heidän kehitykseensä. Turvallisen kouluyhteisön ja opiskeluympäristön luominen on kaikkien kouluyhteisön jäsenten tehtävä. Ensimmäinen ja olennainen askel kouluväkivallan ehkäisyssä on keskittyä myönteisiin toimintatapoihin, toimintakulttuuriin, hyvinvoinnin tukemiseen ja niiden johtamiseen (Opetusministeriö 2017, 34). Juuri tähän suuntaan Puumalan yhtenäiskoulua on viety jo vuosia. Toimenpiteiden intensiivisyydellä ja pitkäjänteisyydellä, väkivaltaisuuden nollatoleranssilla, vahvalla yhteisöllisellä sitoutumisella sekä selkeillä toimintamalleilla ja myös huoltajiin vaikuttamisella toimintaa saadaan entisestään tehostettua.

KOULUVÄKIVALTA

Kouluväkivallasta käytetään usein termiä koulukiusaaminen. Kouluväkivalta on kuitenkin terminä osuvampi, sillä usein kyse on niin vahingollisista teoista, että sana väkivalta kuvastaa asiaa ja ilmiötä enemmän kuin kiusaamisena.

Kouluväkivalta ei ole koskaan hyväksyttävää tai oikeutettua. Kouluväkivalta tarkoittaa sitä, että yksi tai useampi henkilö loukkaa, pelottelee, vahingoittaa tai ahdistelee toista henkilöä. Kyseessä on usein voimasuhteiden epätasapaino; väkivallan kohteeksi joutunut oppilas on jollakin tavalla puolustuskyvytön väkivallan tekijään tai tekijöihin nähden. Olennainen huomio on väkivaltaisuuden toistuvuus, eli yksi ja sama oppilas joutuu toistuvasti ja systemaattisesti toisten tahallisen väkivaltaisen toiminnan kohteeksi.

Kouluväkivalta voi olla esimerkiksi (mm. Mielenterveystalo 2024):

- tönimistä, lyömistä, potkimista
- selän takana pahaa puhumista
- yksin jättämistä, eristämistä
- uhkailua, pelottelua
- nimittelyä, haukkumista, pilkkaamista, nauramista
- ulkonäön kommentointia
- julkista nolaamista
- juorujen ja valheiden levittämistä
- loukkaavia eleitä
- pakottamista
- tavaroiden viemistä, piilottamista, rikkomista
- kehon koskemista ilman lupaa
- toisen kuvien tai muiden henkilökohtaisten asioiden jakamista netissä
- ilkeiden tai uhkaavien viestien lähettämistä

Toisinaan on vaikea tunnistaa, mikä on kouluväkivaltaa ja mikä ei. Jonakin päivänä joku voi olla toiselle hyvinkin ystävällinen ja toisena hetkenä hänen toiminnassaan voi olla havaittavissa kouluväkivallan piirteitä. Kaikki sopimatonta ja huono käytös ei ole kiusaamista (kouluväkivaltaa). Huonotapaista käyttäytymistä on kaikki sellainen käytös, joka vähentää toisten viihtyvyyttä, ja joka toistuessaan heikentää myös huonosti käyttäytyvän itsensä sosiaalista arvostusta ja koulu yhteisössä olemista. Kouluväkivallassa ei ole kyse kahden keskenään tasa-arvoisessa, yhdenvertaisessa asemassa olevan henkilön välisestä riidasta. Kouluväkivaltaa ei myöskään ole asioista eri mieltä oleminen.

Normaaliin kasvuun ja kehitykseen kuuluu haasteita. Myönteisten sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä on ajoittain vaikeuksia itse kullakin. Peruskoululaiset ovat iässä, jolloin nämä taidot vasta kehittyvät. Tämän vuoksi koululaisten välillä ilmenee ristiriitoja aika ajoin. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen ja niiden opettaminen sekä kehittäminen ovat keinoja myönteisen koulu ympäristön ja toimintakulttuurin kehittämiseen ja siten kouluväkivallan estämiseen ja vähentämiseen. Normaaliin kasvuun ja kehitykseen ei kuitenkaan kuulu sellaiset teot, jotka täyttävät rikoksen tunnusmerkistön.

Miksi joku kohtelee toista huonosti? Tavanomaista on, että väkivaltaisesti käyttäytyvä haluaa saada toiminnallaan arvostusta ja valtaa koulussa. Sitä hän voi saada esimerkiksi aiheuttamalla pelkoa muille omalla väkivaltaisella toiminnallaan. Tavanomaista on myös se, että väkivaltaisesti käyttäytyvä ei ymmärrä, kuinka paljon hänen toimintansa satuttaa muita.

Kouluväkivallan seuraukset ovat ikävät ja usein myös pitkäkestoiset. Väkivallan kohteeksi joutunut voi kokea ahdistusta, masennusta tai erilaisia kehollisia oireita kuten päänsärkyä tai vatsavaivoja.

On muistettava, että opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (Pol 29§). Koulun aikuisilla on lainsäädännössä edellytetty virkavelvollisuus puuttua kouluväkivaltaan. Koulu ei ole velvollinen selvittämään kouluajan ulkopuolella tapahtuvaa väkivaltaa. Koulumatkoilla (kuljetukset) tapahtuvaan toimintaan puuttuvat koulukuljetuksia kuljettavat.

Opetushallitus (2020) on julkaissut toimintaohjeet kiusaamistilanteissa toimimiseen sekä oppilaille että huoltajille. Nämä toimintaohjeet ovat tämän asiakirjan liitteenä (liitteet 1 ja 2).

Kouluväkivaltaan tai -kiusaamiseen liittyviä tekoja on myös hyvä tarkastella lainsäädännön näkökulmasta. Useat kouluväkivallaksi tai -kiusaamiseksi nimetyt asiat ovat löydettävissä rikoslainsäädännöstä. Tämä kuvastaa sitä, että puhutaan vakavista asioista. Alle 15-vuotias ei ole teoistaan rikosoikeudellisessa vastuussa ikänsä vuoksi, mutta korvausvastuu hänellä on.

Pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävän teon osalta syntyy ilmoitusvelvollisuus (Itä-Suomen poliisilaitos, 2021). Lastensuojelulain 25§ mukaisesti lasten ja nuorten kanssa työskentelevien on tehtävä rikosilmoitus poliisille tietoon tulleesta lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta tai henkeen ja terveyteen kohdistuneesta rikoksesta. Epäselvissä tilanteissa tulee konsultoida viranomaisia. Perusopetuslain 29§:n mukaan koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Ohessa yleisimpiä lainvastaisiksi luokiteltavia kouluväkivallantekoja (Etelä-Karjalan koulujen lainvastaisten tekojen työryhmä, 2017):

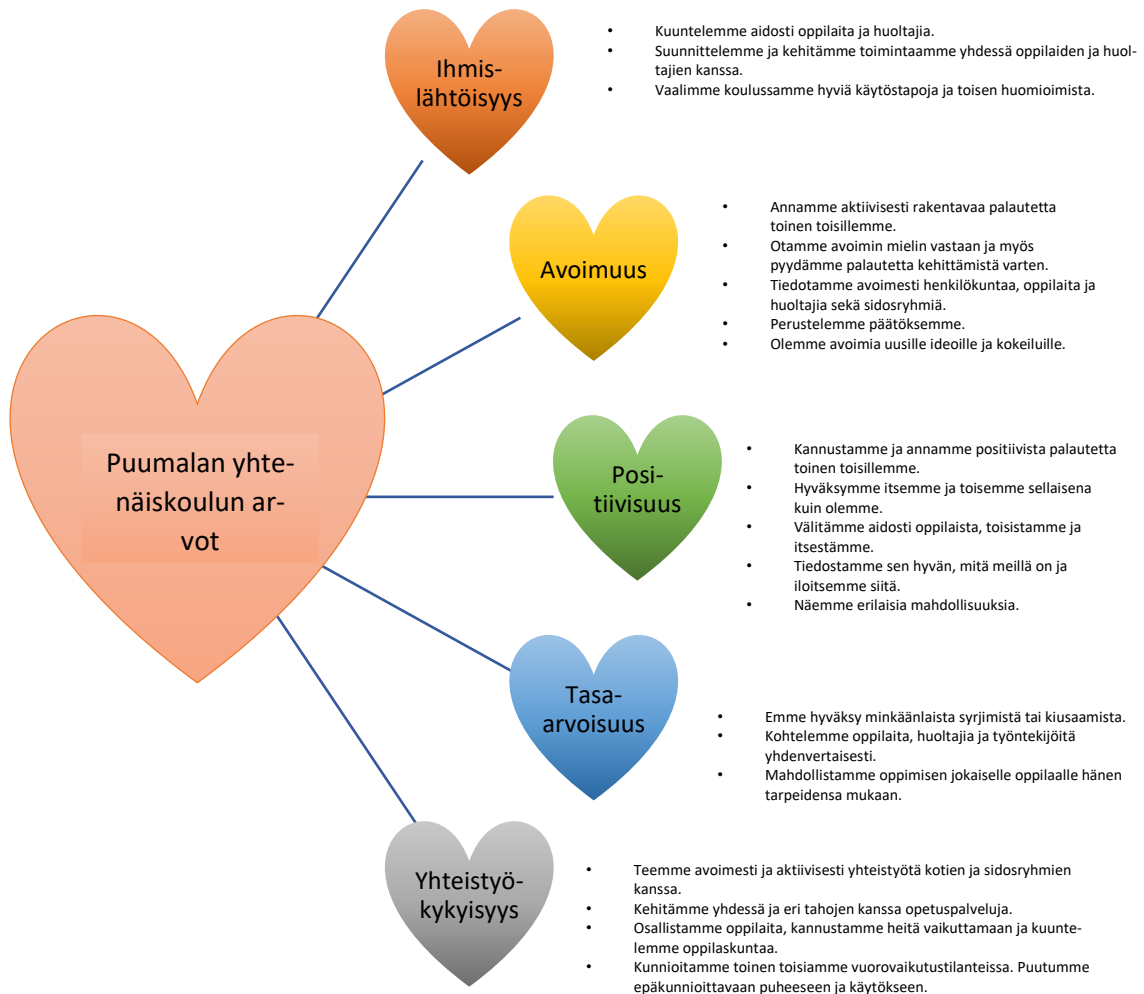
- Lainvastainen teko, joka täyttää **pahoinpitelyn** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas lyö tai potkii toista, kaataa toisen maahan, työntää toisen päin seinää, puree, raapii, vetää toista hiuksista tai muuten aiheuttaa toiselle kipua tai vammaa (RL 21:5§, virallisen syyteen alainen teko).
- Lainvastainen teko, joka täyttää **laittoman uhkauksen** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas uhkaa toista rikoksella siten, että uhatulla on perusteltu syy olettaa joutuvansa rikoksen uhriksi (RL 25:7§, asianomistajarikos).
- Lainvastainen teko, joka täyttää **varkauden tai näpistyksen** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas anastaa toisen omaisuutta (RL 28:1§ ja 3§, anastetun omaisuuden arvosta riippuen virallisen syyteen alainen rikos tai asianomistajarikos).
- Lainvastainen teko, joka täyttää **vahingonteon** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas rikoo tahallaan toisen omaisuutta tai aiheuttaa niin ikään tahallaan muutoin omaisuusvahingon (RL 35:1§, asianomistajarikos).
- Lainvastainen teko, joka täyttää **yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas julkaisee toisesta tiedotusvälineissä halventavia tai pilkkaavia kuvia tai muita tietoja tai muulla tavoin julkaisee suuren joukon tietoon, esim. netin keskusteluryhmissä (RL 24:8§, asianomistajarikos).
- Lainvastainen teko, joka täyttää **kunnianloukkauksen** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas levittää julkisesti perätöntä tietoa, joka on omiaan aiheuttamaan toiselle vahinkoa tai muuten halventaa häntä taikka muuten julkisesti halventaa toista (RL 24:9§, asianomistajarikos).
- Lainvastainen teko, joka täyttää **viestintäsalaisuuden** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas avaa luvatta toisen matkapuhelimen tai tietokoneen ja hankkii tietoa niissä olevista viesteistä, kuvista tai muusta materiaalista (RL 38:3§, asianomistajarikos).

- Lainvastainen teko, joka täyttää **identiteettivarkauden** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas esiintyy toisen matkapuhelimella tai nettiosoitteella tämän tiedoilla keskusteluryhmissä tai muissa vastaavissa foorumeissa (RL 38:9a§, asianomistajarikos).
- Lainvastainen teko, joka täyttää **viestintärauhan rikkomisen** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas häirintätarkoituksessa, vastoin toisen tahtoa soittaa tai lähettää lukuisia viestejä tälle, tilaa pilapuheluita tai muutoin merkittävästi häiritsee sähköisten viestinten kautta (RL 24:1a§, asianomistajarikos).
- Lainvastainen teko, joka täyttää **salakuuntelun** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas tallentaa salaa sellaisia toisten keskusteluja, jotka eivät ole tarkoitettu hänen tietoonsa, eivätkä puhujat voineet olettaa ulkopuolisten kuulevan heidän puheitaan (RL 24:5§, asianomistajarikos).
- Lainvastainen teko, joka täyttää **salakatselun** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas kuvaa salaa henkilöä koulussa, käymälässä, pukuhuoneessa tai muussa vastaavassa paikassa kuvattavan yksityisyyttä loukaten (RL 24:6§, asianomistajarikos).
- Lainvastainen teko, joka täyttää **vainoamisen** tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten oikeudettomasti vainoaa toista vastoin tämän tahtoa siten, että se on omiaan aiheuttamaan pelkoa tai ahdistusta (RL 25:7a§).

Kouluväkivallaksi on nimettävissä runsas joukko tekoja, jotka eivät täytä rikoksen tunnusmerkistöä. Nämä teot ovat kuitenkin myös vakavia. Näitä ovat esimerkiksi eristäminen, vähättely, aliarvioiminen, nimittely, yllyttäminen itsemurhaan sekä erilaiset ilmeet, eleet ja merkit, joilla halvennetaan toista. Yhteinen nimittäjä edellä mainituille on henkinen väkivalta. Kyseiset teot voivat vaarantaa lapsen ja nuoren kasvun. Niistä on mahdollista tehdä lastensuojeluilmoitus. (Etelä-Karjalan koulujen lainvastaisten tekojen työryhmä, 2017.)

 KOULUVÄKIVALLAN ENNALTAEHKÄISY

Opetushallituksen (2020, 30) ”Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa” -oppaassa korostetaan koulun turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtimisen olevan osa jokaisen koulussa oppilaiden kanssa työskentelevän arkityötä. Tämä toiminta alkaa jo koulun opetussuunnitelmassa esille tulevasta arvopohjasta. Puumalan yhtenäiskoulun arvopohja esitetään alla olevassa kuvassa.

Kuva 1 Puumalan yhtenäiskoulun arvopohja

Kouluväkivallan vastaisen työn kivijalan muodostavat koulun toimintakulttuuri, yhteisöllisyyden rakentaminen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetuksesta huolehtiminen (Opetushallitus 2020, 30). Kyse on siis laajasta kokonaisuudesta. Puumalan yhtenäiskouluun lukuvuoden 2024–2025 aikana valmistuva hyvinvointisuunnitelma ja sen jalkauttaminen koulun arkeen tuo koulun toimintakulttuuriin vahvistusta myös kouluväkivallan ennalta ehkäisyyn. Suunnitelmassa tuodaan entistä vahvemmin esille tunne- ja vuorovaikutustaidot ja niiden opettamisen tärkeys. Niitä opetetaan tällä hetkellä kaikille vuosiluokille. Vahvin painotus on seitsemännellä luokalla, sillä kyseisen luokka-asteen oppilaille niitä opetetaan yksi (1) viikoittainen oppitunti

läpi lukuvuoden. Lisäksi viikoittaisessa koko koululle pidettävässä hyvinvointiaamunavauksessa on hyvin usein tunne- ja vuorovaikutustaitoihin pohjaavia harjoituksia.

Yhteisöllisyyttä vahvistetaan vahvalla ryhmäytymisellä jo pienimmistä ikäluokista lähtien. Luokan hyvinvointiin liittyvät teemat, yhteisöllisyyden esille nostaminen ja yksinäisyyden ehkäiseminen jatkuvat luokkatasoisesti läpi lukuvuoden. Erilaisin toimin pyritään edistämään hyvän huomaamista ja positiivisen palautteen antamista kouluarjessa.

Toimintakulttuurin osalta pyritään siihen, että oppilaat ymmärtävät, mitä kouluväkivalta (kiusaaminen) on. He myös oppivat tunnistamaan sitä ja tietävät, miten toimitaan kouluväkivaltaa kohdattaessa. Oppilaita rohkaistaan kertomaan kouluväkivallasta aikuiselle. Laaja-alaisesti asiaan suhtautuen otetaan sekä oppilaat että huoltajat aktiivisesti mukaan luomaan väkivallattoman Puumalan yhtenäiskoulun toimintakulttuuria sekä suunnittelemaan yhteisöllisyyttä vahvistavaa ja lisäävää toimintaa. Tämä toteutetaan oppilaiden osalta oppilaskuntaa ja erityisesti oppilaskunnan hallitusta osallistamalla. Oppilaiden ja huoltajien edustus otetaan myös koulukohtaiseen yhteisölliseen opiskeluhoitoryhmään, ja heidät kutsutaan kokouksiin (lähinnä suunnittelu- ja arviointikokoukset) kahdesta neljään kertaa vuodessa.

Väkivallaton Puumalan yhtenäiskoulu -teema on tiimeistä johtotiimin vastuulla. Johtoryhmä koordinoi ja ylläpitää väkivallan vastaista työtä koululla. Myös koulukohtainen opiskeluhoitoryhmä on vahvasti mukana toiminnassa. Maininta tästä tulee esille koulun lukuvuosisuunnitelmassa. Lukuvuosisuunnitelmassa mainitaan myös kouluväkivallan (ml. häirintä, syrjintä, kiusaaminen) vastaisen toiminnan toimintatavat, tavoitteet ja lukuvuosikohtainen arviointi.

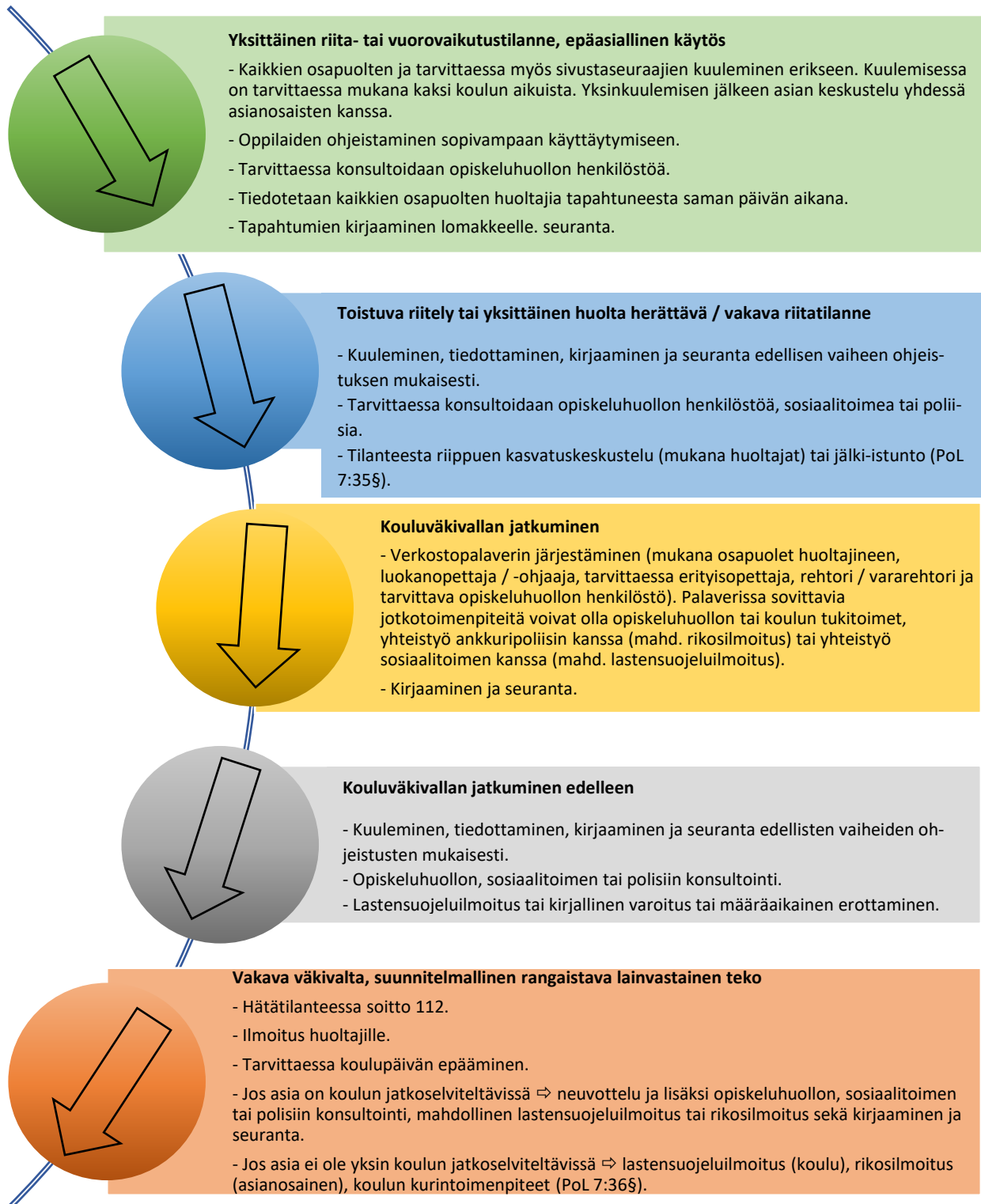
Olennaista on ymmärtää yhteisöllisen opiskeluhoollon merkitys. Se on osa koulun hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria ja se on ensisijainen opiskeluhoollon toteuttamistapa kouluyhteisössä. Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla on merkittävä rooli kouluväkivallan ehkäisyssä ja sen vastaisten toimenpiteiden toteuttamisessa. Yhteisöllisen opiskeluhoollon toiminnan tulee olla suunnitelmallista ja tavoitteellista. Sen toteuttamiseen osallistuvat kaikki kouluyhteisössä työskentelevät aikuiset sekä oppilaat ja huoltajat.

Puumalan yhtenäiskoulun järjestyssäännöt ja voimassa oleva yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma löytyvät pysyvästi yhtenäiskoulun Wilma-tiedotteista. Ne myös käydään läpi vuosittain oppilaiden ja henkilöstön sekä tarvittaessa huoltajien (vanhempainillat) kanssa.

Väkivallan ehkäisyssä hyödynnetään sekä valtakunnan tason että maakunta-, kunta- ja luokkakohtaisia kyselyjä. Koulun hyvinvointikysely järjestetään vuosittain loppusyksystä. Se on kaikkia luokka-asteita koskeva kysely, jossa selvitetään kattavasti oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin tilaa. Kyselyyn on mahdollista ottaa erityisiä painopistealueita, jos halutaan selvittää laajemmin jotakin ilmiötä tai asiaa. Esimerkiksi lukuvuonna 2023–2024 pureuduttiin kiusaamiseen ja kyselyssä oli useita kysymyksiä aiheesta. Kouluterveyskysely, TEAviisari ja mahdolliset luokille tehtävät sosiogrammit ovat myös tietopohjana kouluväkivallan ennalta ehkäisyssä.

Puumalan malli väkivaltatilanteiden selvittelyyn

Puumalan yhtenäiskoulun toimintamalli väkivaltatilanteiden selvittelyyn on rakennettu Opetushallituksen (2020) Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa -oppaan sekä eri kuntien ja kaupunkien (Imatra, Isokyrö, Jyväskylä, Liminka, Raahe, Ruokolahti ja Siikalatva) mallien pohjalta. Eri lähteistä on otettu elementtejä, jotka soveltuvat Puumalan yhtenäiskouluun toimintaympäristöineen. Selvittelyyn liittyy olennaisena kirjaamiset ja seurannat. Nämä lomakkeet löytyvät tämän asiakirjan liitteistä 3–5.

Kuva 2 Puumalan toimintamalli väkivaltatilanteiden selvittelyyn

LÄHTEET

Etelä-Karjalan koulujen lainvastaisten tekojen työryhmä, 2019. Voiko kiusaaminen olla rikos? Toimintamalleja, miten lainvastaisiin tekoihin puututaan Etelä-Karjalan kouluissa. Työryhmän asiakirja.

Itä-Suomen poliisilaitos, 2021. Milloin ja miten yhteys koulusta poliisiin Itä-Suomessa? Itä-Suomen poliisilaitoksen julkaisuja 1/2021.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Mielenterveystalo, 2024. Kouluväkivallan kokeminen. Saatavana osoitteesta www.mielenterveys.fi.

Opetushallitus, 2020. Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppaat ja käsikirjat 2020:3a.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017. Kiusaamisen vastaisen työn lähtökohdat perusopetuksessa, toisella asteella ja varhaiskasvatuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:2.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018. Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella. Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:16.

Perusopetuslaki 628/1998.

Lisäksi Imatran, Isonkyrön, Jyväskylän, Limingan, Raahen, Ruokolahden ja Siikalatvan Kiusaamisen vastaiset toimintamallit.

Liite 1 Ohje oppilaille kiusaamistilanteissa toimimiseen (Opetushallitus 2020)

Toimi näin kiusaamistilanteessa

Oppilaille

- Ole **reilu kaveri**: jos havaitset kiusaamista, osoita tukeasi kiusatulle esimerkiksi ottamalla yksin jäävä mukaan ryhmään.
- Jos joku **kiusaa sinua**, ilmoita siitä **heti** opettajalle, rehtorille tai jollekin toiselle koulun aikuiselle. Näin hän voi puuttua tilanteeseen.
- Ilmoita aikuiselle myös, jos **jotakin toista kiusataan**.
- Kerro, **mitä** tilanteessa tapahtui ja **ketä** oli paikalla.
- Kerro aikuiselle myös, jos olet kohdannut kiusaamista **verkossa**. Säilytä mahdolliset todisteet, kuten some-, teksti- ja sähköpostiviestit.
- Kerro asiasta myös **vanhemmillesi**.

Tiesitkö, että:

- Koulun aikuisten pitää aina puuttua kiusaamiseen.
- Kun tarvitset apua, voit ottaa yhteyttä opettajan ja rehtorin lisäksi koulun psykologiin, kuraattoriin, terveydenhoitajaan tai lääkäriin. Keskustelu on luottamuksellista ja toiveesi ja mielipiteesi otetaan huomioon.
- Voit ilmoittaa kiusaamisesta koulun aikuiselle myös **someviestillä**.
- Sinulla on **oikeus osallistua** koulun toiminnan ja pelisääntöjen suunnitteluun.

Kiusaaminen satuttaa. Muista, että olet tärkeä ja arvokas juuri sellaisena kuin olet.

Liite 2 Ohje vanhemmille kiusaamistilanteissa toimimiseen (Opetushallitus 2020)

Toimi näin kiusaamistilanteissa – Vanhemmille

- Kiinnitä huomioita lapsesi tunnetiloissa tai käyttäytymisessä tapahtuviin **muutoksiin**.
- **Ilmoita viipymättä koululle**, jos havaitset tai saat tietoon lapsesi tai muihin lapsiin kohdistuvaa kiusaamista koulussa.
- Voit ilmoittaa **myös vapaa-ajalla tapahtuneesta** kiusaamisesta, jos arvioit että asialla on vaikutusta lapsen koulunkäyntiin. Ota asia puheeksi myös muiden tapahtumaan osallisten vanhempien kanssa.
- Vaikka olet huolissasi lapsestasi, **yritä ajatella miten asia ratkaistaisiin hyvin** myös muiden mukana olleiden lasten näkökulmasta.
- Jos lastasi on kiusattu, **ole hänen tukenaan**. Rohkaise häntä kertomaan kokemuksestaan, kun asiaa käsitellään koulussa.
- **Jos oma lapsesi on osallistunut kiusaamiseen**, tue häntä asian käsittelyssä opettajien ja muiden tilanteessa mukana olleiden lasten kanssa.

Voit ennaltaehkäistä kiusaamista seuraavasti:

- **Keskustele** lapsesi kanssa kiusaamisesta ja sen muodoista sekä hänen kavereisuhteistaan koulussa, vapaa-aikana ja digitaalisissa ympäristöissä.
- **Tutustu digitaalisiin ja sosiaalisen median ympäristöihin**, joita lapsesi käyttää.
- **Harjoittele** yhdessä lapsen kanssa mediataitoja sekä netin ja sovellusten kohtuullista käyttöä. **Rajoita** lapsen netti-aikaa tarvittaessa. **Opetä** ystävällistä ja asiallista käyttäytymistä myös netissä.

Tiesitkö, että:

- Lapsellasi on **oikeus psykologi- ja kuraattoripalveluihin sekä kouluterveydenhuoltoon**. Näiden palvelujen asiantuntijat tarjoavat ohjausta myös huoltajalle.
- Sinulla on **oikeus saada tietoa** lapsen kouluasioista ja hyvinvoinnista koulussa.
- Mikäli kiusaaminen johtaa **kurinpito- tai puuttumiskeinoihin tai sillä on rikosoikeudellisia seurauksia**, noudatetaan asianosaisten kuulemisessa ja huoltajille tiedottamisessa lainsäädännön edellyttämiä menettelytapoja.

Opetushallitus
UTBILININSTITUUTTI

Liite 3 Muistio väkivaltaepäilyyn selvittelystä

Tämä lomake täytetään, kun tulee tieto väkivaltaepäilystä. Kirjatut ja allekirjoitetut lomakkeet säilytetään rehtorin huoneessa (kansio).

1. **Tieto tai havainto tapahtuneesta.** Kuka sai tapahtuneesta tiedon?

koulun aikuinen, kuka?

huoltaja tai muu aikuinen, kuka?

2. **Yhteenveto keskustelusta.** Lyhyt kirjaus siitä, kuka teki ja mitä. Osapuolet kuullaan erikseen.

a. Oliko aikuinen tapahtumapaikalla?	kyllä	ei	
b. Kerroitko aikuiselle?
Jos kyllä, niin kenelle?	kyllä	ei	
c. Kertoiko joku muu aikuiselle?
Jos kyllä, niin kuka ja kenelle?	Kyllä	ei	
d. Oletko kokenut tällaista aiemmin?	usein	joskus	en koskaan
e. Oletko nähnyt tai kuullut, että joku muu on kokenut samaa?		kyllä	en

3. **Tilannearvio** yhdessä oppilaan kanssa. Mikä seuraavista oli mielestäsi tai mielestänne kyseessä?

_____	huono käytös
_____	yksittäinen riitatilanne
_____	kouluväkivalta (kiusaaminen)

Päivämäärä:

Oppilas, jonka kanssa keskustelu käytiin:

Kirjauksen tekijä:

Liite 4 Väkivaltatilanteiden käsittelypalaverin muistio

Tämä lomake täytetään väkivaltatilanteen selvittelyn yhteydessä. Kirjatut ja allekirjoitetut lomakkeet säilytetään rehtorin huoneessa (kansio).

Palaverissa on hyvä tuoda esille seuraavat seikat:

- Kukaan ei halua olla kouluväkivallan tekijä tai uhri, eikä kukaan vanhempi halua hänen lapsensa olevan kouluväkivallan tekijä tai uhri.
- Huonoa käytöstä ei tarvitse hyväksyä eikä sietää.
- Jokainen oppilas mielipiteineen ja näkökantoineen on arvokas ja ansaitsee tulla nähdyksi ja kuulluksi.
- Tukea tarvitsee sekä käytöksellään toista satuttanut että satutetuksi tullut.
- Väkivallanteossa on kyseessä yleensä joko vääränlainen vallankäyttö tai puutteelliset vuorovaikutustaidot.
- Tässä palaverissa on tavoitteena oppilaiden yhdessä sanoittama sopimus, johon sitoudutaan ja jonka toteutumista seurataan.

Käsittelypalaverin ajankohta:

Osallistujien nimet:

Tilanteen lyhyt kuvailu (osapuolten kokemukset):

Osapuolten yhteisesti sopimat asiat ja tavoitteet (asiat, joihin sitoudutaan):

Muut mahdolliset jatkotoimenpiteet:

Seurantapalaverin ajankohta:

Allekirjoitukset:

Liite 5 Seurantapalaverin muistio

Tämä lomake täytetään väkivaltatilanteen seurantalaverissa, joka pidetään noin kahden viikon kuluessa väkivaltatilanteen selvittelystä. Kirjatut ja allekirjoitetut lomakkeet säilytetään rehtorin huoneessa (kansio).

Oppilaan nimi:

1. Onko käsittelypalaverissa sovitut tavoitteet saavutettu? kyllä ei
Jos ei, niin miksi?
2. Millainen olo sinulla on tällä hetkellä (kouluarvosana-asteikko 4–10)?
3. Miten usein ajattelet väkivaltatapahtumaa?
 - a. En lainkaan (ei vaivaa minua)
 - b. Harvoin
 - c. Joskus
 - d. Melko usein
 - e. Lähes koko ajan
4. Miten tulet tällä hetkellä toimeen toisen osapuolen kanssa?
 - a. Hyvin
 - b. Ihan ok
 - c. Välttelen hänen/heidän seuraansa
 - d. Huonosti
5. Haluaisitko jutella tapahtumista jonkun aikuisen kanssa?
 - a. Minulla on lähipiirissä aikuinen, jonka kanssa pystyn helposti juttelemaan.
 - b. Haluaisin jutella koulun aikuisen kanssa. Kenen?
 - c. En koe tällä hetkellä tarvitsevani jutteluapua.
6. Koen, että väkivalta (kiusaaminen) on
 - a. Loppunut
 - b. Vähentynyt
 - c. Pysynyt ennallaan
 - d. Lisääntynyt

Jos kiusaaminen on **loppunut** ⇒ asiaa seurataan, mutta seurantalaveria ei sovita.

Jos kiusaaminen on **vähentynyt** ⇒ asiaa seurataan ⇒ seuraava seurantalaveri pidetään:

Kiusaaminen **jatkuu tai on lisääntynyt** ⇒ ks. eteneminen Puumalan toimintamallista väkivaltatilanteiden selvittelyyn.

Allekirjoitukset: